

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Lys i gamle hus

Bianca Wessel, prosjektleder Lys i gamle hus, Fortidsminneforeningen

Fortidsminneforeningen

Formål å arbeide for langsiktig bevaring av vårt lands kulturminner og kulturmiljøer, samt å skape allmenn forståelse for verdien av disse.

Foreningen arbeider i hovedsak gjennom frivilligheten.

Foto: Urnes stavkirke, Fortidsminneforeningen

Fra lysdugnad til prosjektleder

2017 - kjøpte ødehus i Trysil

2018 - stiftet lokallag av Fortidsminneforeningen

2019 - driftet lysdugnaden på sosiale medier

2021 - ble ansatt av Fortidsminneforeningen på fulltid og jobber som prosjektleder for Lys i gamle hus, med ansvar for den nasjonale satsingen

Bygningsvern

Bygningene er en viktig del av vår kulturarv, som vitner om vår historie, godt håndverk og materialkunnskap.

Vedlikehold er bedre enn reparasjon, reparasjon er bedre enn utskiftning.

Bygningsvern er lokal verdiskapning, med istandsetting med kortreiste materialer og lokale håndverkere og så - ny bruk. Vern gjennom bruk.

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

NIKE

Tradisjonshåndverk

Vi rekrutterer fremtidens håndverkere!

Håndlag, Sparebankstiftelsen DNB:

- Ressursgruppe
- Kurs
- Jenteworkshop
- Stipendordning

Frivillighet og kompetanse

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Vernearbeid

Våre virkemidler:

- Rødlista - nasjonal oversikt over hus som er truet
- Antikvarisk utvalg - høringsutspill

- Nasjonal Vernepris
- Lysdugnad 14.12.

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Lys i gamle hus - Alt kan reddes!

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Bygdeslum eller en uutnyttet ressurs?

14.000 hus rives årlig.
Opp til 6% av kulturmiljøer går tapt.
Det står over 30.000 gårder forlatt.
Det er antatt at over 200.000 hus står tomme.

Bygdeslum - tilskudd til riving?
Boligmangel - Norge trenger 130.000 boliger!
80% av husene i 2050 er allerede bygget.

Fra ‘bruk og kast’ - til sirkulær-økonomi i praksis!

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Pilotprosjektet Lys i gamle hus 2022-2025

- Av Fortidsminneforeningen, fra lysdugnad - til nasjonal satsing
- Seks pilotkommuner
  - Voss
  - Vinje
  - Heim
  - Kvitsøy
  - Sør-Aurdal
  - Rollag
- Med støtte fra Riksantikvaren, Husbanken og Bergesenstiftelsen
- Distriktssenteret, KS, NBS og NTNU
- Mål: Gjenbruk og bygningsvern sirkulærøkonomi i praksis
  - Bolyst og attraktivitet
  - Klima og miljø
  - Folkehelse
  - Beredskap
  - Kunnskapsutvikling

Kartlegging

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Foto: Mitt Sør-Aurdal

Tomme hus og gårder

- Fritidsbolig - aldri i bruk
- Plan for ny bruk er uavklart
- Arv og uenighet mellom arvinger
- Tilleggsjord
- Fradeling
- Jakt og fiskerettigheter, seter, naust
- Manglende kompetanse på istandsetting, tilskuddsordninger og viten om at huset er attraktivt
- Følelser og tilknytning

Husleterene

- Interesse for restaurering og håndverk - vil redde et historisk hus
- Det enkle liv på bygda
- Selvforsyning, eller drive gård med matproduksjon
- Beredskap
- Opptatt av gjenbruk - klima og miljø
- Hjemflyttere

Match med kompetanse - Hvem ønsker kommunene som tilflyttere?

Aktivisering - koble hus og folk

Verktøykasse med virkemidler og ressurser:

- Tilskudd og lån
- Bygningsvernrådgivning + Vossavri
- Tradisjonshåndverkere
- Lokalt huseiermiljø, lokalt nettverk

Foto: Telemark, @flatdal.1872

Bygdevekstavtale for Vest-Telemark - med Lys i gamle hus

Mål

- Skape vekst og bolyst i distriktene
- Flere egnede boliger
- Flere arbeidsplasser i privat sektor
- Mer kompetanse innen helse og oppvekst

Hvem er med

- Kommunene: Fyresdal, Kviteseid, Nissedal, Seljord, Tokke, Vinje
- Partnere: Telemark fylkeskommune og Kommunal- og distriktsdepartementet
- Prosjekteier: Vest-Telemarkrådet

Hvorfor

- Møte utfordringer med fraflytting, boligmangel og rekruttering
- Styrke bosetting, næringsliv og kompetanse i regionen

Rammer

- Statlig støtte: 22 millioner kroner (2025)
- Periode: **2025–2028**
- Årlige handlingsplaner og **lokal involvering**

Virkemiddel

- Lys i gamle hus, samarbeid, bolyst og bærekraftig utvikling

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Vossavri - tilbud om gratis synfaring og tilstandsrapport

Henrik Wergelandsts gate 34
5031 Bergen
post@alltom.no
alltom.no

Tiltakshaver
Susanna Flugon & Geir Bøe

Prosjekt
Djønno
Tjoflotvegen 632
5734 Vallavik

Gnr./Bnr./Festenr.
722/1

N

Status

ARK prosjektnr
026

Tegnings-ID
A40-03

Rev.

Fase

Målestokk (A3)
1:100

Tegningsnavn
Fasade Øst

Naust reis deg

I Holmefjord i Bjørnafjorden ligg eit naust

Lov i låven?

LIGH som et verdiskapingsprosjekt og modell i utviklingen av bevarings strategiene, som Kystens Kulturmiljø og **Landbrukets kulturmiljø**

Med bygningsvern og gjenbruk kan kulturmiljø og landskap bli ivaretatt

Hvordan kan bygg ute av bruk skape aktivitet og arbeidsplasser?

Tør vi tenke nytt om gammelt?

LIGH skal jobbe frem eksempler på muligheter for ny bruk

- Kunnskap og kompetanse
  - Bygningsvern og istandsetting
  - Tilskudd og låneordninger
- Koordinere nasjonale virkemidler: Riksantikvaren, Kulturminnefondet, Innovasjon Norge, Forbundet Kysten og Fortidsminneforeningen
- Koble på lokale ressurser, håndverkere, arkitekter, museum, sag, byggevarer, museum, landbruk og fiskere, reiselivsaktører
- Mobilisere frivillighet

Lys i gamle hus-metoden

- Nasjonalt overheng, lokal satsing
- Forankre og sette felles mål. Tenke bredt!
- Kartlegging av tomme hus og potensiale og aktiv dialog med eiere av tomme hus
- Kobling og koordinering
  - eiere og husletere
  - virkemidler og ressurser
- Lys i gamle hus prinsippene:
  - Plan for ny bruk, før istandsetting
  - Bruk, før ferdig istandsatt
- Kommunikasjon: Samarbeid og synlighet

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

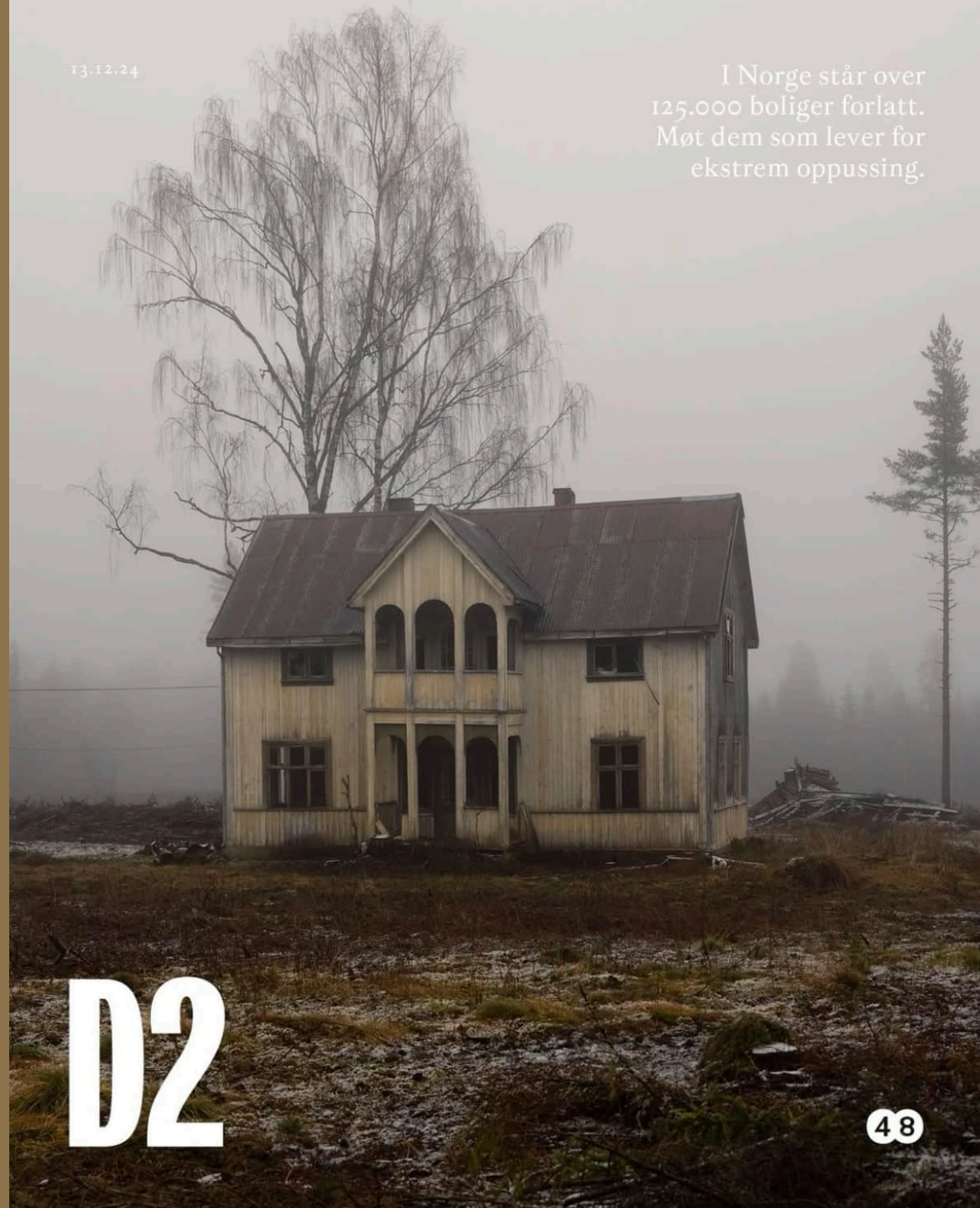

Fra øde og forlatt - til vekst og utvikling

Gjenbruk og bygningsvern bidrar blant annet til å

- styrke bygningsvern og gjenbruksmiljø og nettverk
- skape gründermiljø og arbeidsplasser - lokal verdiskaping

- Eksempler fra kommunene:
  - Ødegård blir skolegård
  - Fra bedehus til musikkstudio
  - Fra skolehus til samfunnshus
  - Nedlagt stasjonsbygg blir ølbryggeri
  - Gamle-banken blir kakaofabrikk
  - Nedlagt industriområde blir verksted
  - Joker'n blir gjenåpnet på dugnad
  - Bygdesag blir startet opp igjen
  - Samarbeid rundt ombruksnettverk
  - Samarbeid med kommunen, r ivesøknad blir istandsetting og ny bruk

SULIS

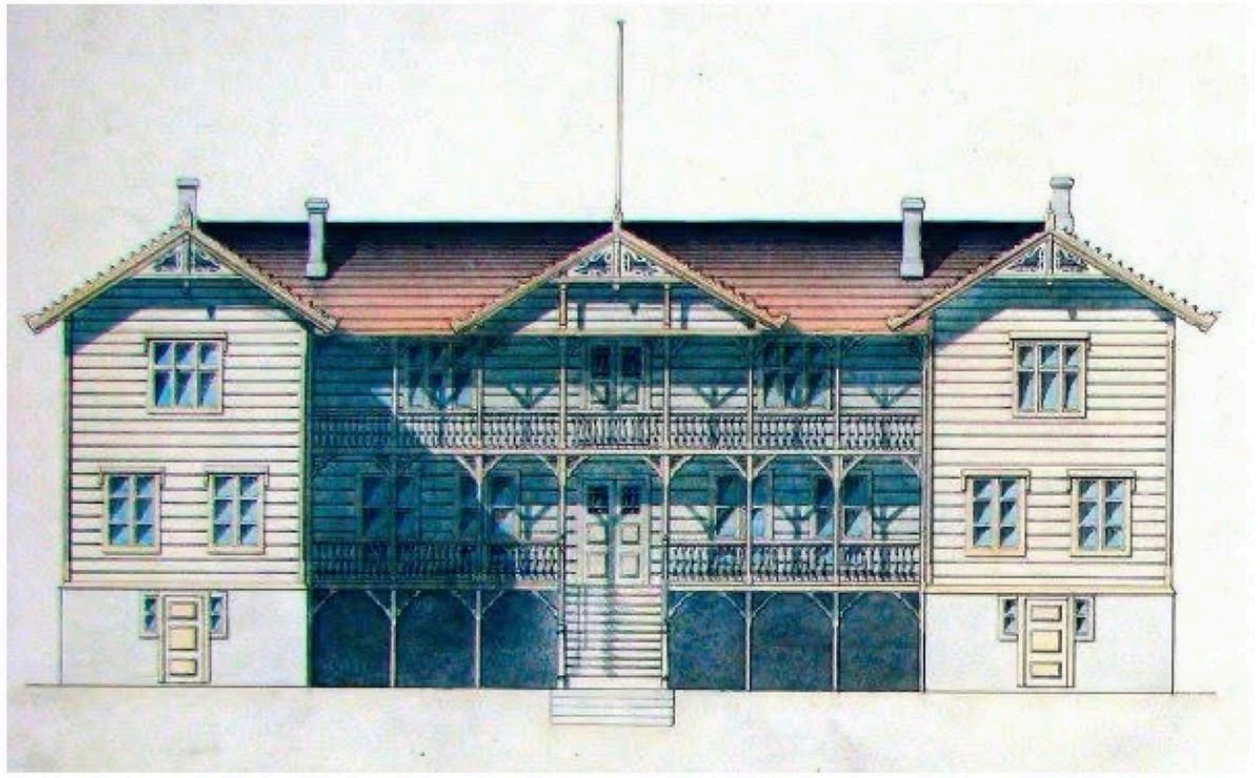

Nytt livi gamle hus

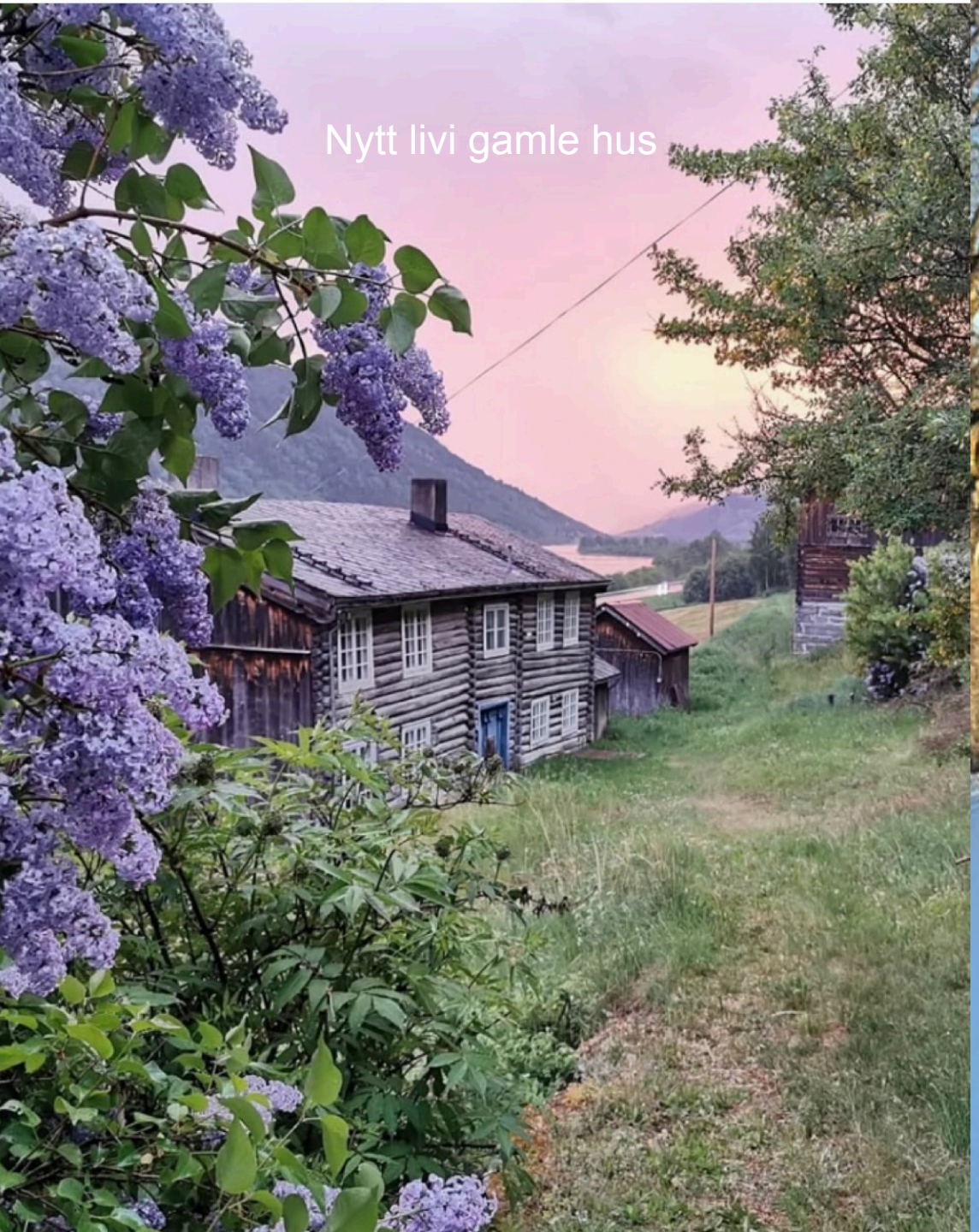

Hva vi vet

Hva KI mener

Oppsummering, Lys i gamle hus skal

- Jobbe for **nasjonal omstilling**, fra forfall og riving til bevaring og verdiskaping
- **Tenke bredt med felles mål**, på tvers av forvaltning, næring og frivillighet
- Jobbe med kommuner for **bevaring og verdiskaping på kulturmiljøfeltet**, bidra til å forankre arbeidet i planer, strategier og satsinger
- Aktivt finne frem til og **koordinere virkemidler og ressurser**
- Legge til rette en grasrotsating, med **frivillighet og mobilisering**
    - Skap møteplasser og felleskap
    - Tenke tverrfaglig og kreativt
- Kommunikasjon og synlighet

Fortidsminneforeningen
National Trust of Norway

Fortiden er fremtiden

Fortidsminneforeningen
Dronnings gate 11
N-0152 Oslo
Telefon: (+47) 23 31 70 70

www.fortidsminneforeningen.no